

RAZLIKE U OBITELJSKIM PRILIKAMA IZMEĐU RANIJE NEPRIJAVLJENIH I RANIJE PRIJAVLJENIH POČINITELJA RAZBOJNIŠTVA ILI RAZBOJNIČKE KRAĐE¹

Irena Cajner

Originalni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakulteta za defektologiju, Zagreb

UDK: 343.9

Zaprimljeno: 15. 11. 1993.

Sažetak

Na uzorku 187 maloljetnih počinitelja krivičnog djela razbojništva ili razbojničke krađe u Hrvatskoj kojima je u razdoblju između 1988. i 1993. godine radi spomenutih krivičnih djela izrečena neka sankcija ili je postupak prema njima obustavljen iz oportuniteta, metodama deskriptivne i diskriminativne analize izvedenima programom STATGRAPHICS traže se razlike u obilježjima strukture, socioekonomskog statusa, mobilnosti i patologije obitelji između ispitanika koji su prvi puta prijavljeni i onih koji su već i ranije bili bar jednom prijavljeni zbog počinjenog krivičnog djela.

Već je analiza na deskriptivnoj razini pokazala stanovite razlike u smislu pojedinih nepovoljnijih obiteljskih obilježja na strani ranije prijavljenih maloljetnika. Diskriminativnom analizom dobijene su tri diskriminativne funkcije. Diskriminativna funkcija u području varijabli kojima se definira struktura obitelji nije se pokazala statistički značajnom pa je odbačena hipoteza o postojanju razlika u obilježjima strukture obitelji između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika. U području varijabli kojima se opisuje mobilnost i socioekonomski status obitelji dobijena je diskriminativna funkcija rubne statističke značajnosti i osrednje izraženih razlika. Statistički najznačajnija diskriminativna funkcija, sa standardiziranim koeficijentima koji najbolje ističu razlike između promatrane dvije skupine ispitanika, dobijena je u prostoru varijabli kojima je iskazana patologija obitelji. Iz strukture te diskriminativne funkcije zaključuje se o primarnom kriminogenom značenju poremećenih obiteljskih odnosa, vremena kada su oni nastali i alkoholizma majke.

KLJUČNE RIJEČI: razbojništvo, maloljetni delinkventi, recidivizam, struktura obitelji, socioekonomski status obitelji, patologija obitelji

1. UVOD

Prije otprilike 6000 godina jedan egipatski svećenik uklesao je u kamen slijedeći tekst: "Naša Zemlja je degenerirana ... djeca više ne slušaju svoje roditelje" (prema Haskell, Yablonsky, 1974, 435).

Društvena zajednica koja obično najčešće utječe na svako ljudsko biće jest obitelj. Poremećenost odnosa u obitelji mlade osobe, nedostatak potencijalnih pozitivnih utjecaja obitelji i obiteljskog odgoja, ili pak neki oblik poremećaja u ponašanju jednog ili oba roditelja, mogu biti generatorom niza izrazito negativnih posljedica u ponašanju i ličnosti te mlade osobe, uključujući i delinkvenciju (Haskell, Yablonsky, 1974).

Fundamentalno značenje obitelji u razvoju i formiranju ličnosti i ponašanja osobe uvjerljivo je izrazio Bierstedt (1957), konstatirajući da od svih postojećih društvenih skupina niti jedna tako duboko, intenzivno i kontinuirano ne zadire u sve oblike života pojedinca, kao što to čini obitelj. Od trenutka rođenja, kad mladi roditelji s obožavanjem ugledaju svoj vlastiti plod, pa do trenutka smrti, kad se sinovi i kćeri suočavaju s lošom stranom patrijarhata, obitelj konstantno utječe na pojedinca. Obitelj ne samo da je prva društvena skupina kojoj pripadamo odmah na početku našeg razvoja i iskustva, nego je to i društvena skupina s kojom, na ovaj ili onaj način, održavamo najdulju vezu. Čovjek, uz statistički male izuzetke, odrasta u obitelji i, također uz rijetke izuzetke, biva članom obitelji najveći dio svog života.

¹ Ovaj rad je dio projektnog zadatka istraživanja "Utjecaj socijalnih činilaca na razvoj kriminaliteta Republike Hrvatske" (glavni istraživač Dr. Mladen Singer), koje financira Ministarstvo znanosti i tehnologije, a realiziraju ga Fakultet za defektologiju - Odsjek za socijalnu pedagogiju - Sveučilišta u Zagrebu i Fakultet kriminalističkih znanosti Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

Izvan svake dileme je činjenica da je obitelj daleko najvažnija društvena skupina od svih koje ljudsko iskustvo pruža. Drugim društvenim skupinama čovjek se priključuje na duži ili kraći vremenski rok, iz zadovoljstva ili interesa. Nasuprot tome, obitelj je uvijek uz pojedinca, ili preciznije, on uz nju. Gotovo svatko od nas član je obitelji i time zapravo njezin bitni sastavni dio. Obitelj pojedincu daje temeljni identitet, njegovo ime, što je njegova "etiketa", njegov glavni znak prepoznavanja u široj društvenoj zajednici kojoj pripada.

Stoga nije čudno da većina kriminologa vidi obitelj kao bitnu determinantu delinkventnog ponašanja, posebice onog djece i mladeži. Obitelj je glavni agens procesa socijalizacije, određuje društveno-ekonomski status mlade osobe i njenu društvenu dinamiku, što je sve, prema tekovinama suvremene kriminologije, od utjecaja na nedelinkventni odnosno delinkventni razvoj mlade osobe.

Obitelj nesumnjivo ima središnju ulogu u procesu socijalizacije čovjeka. Drugi, izvanobiteljski agensi socijalizacije u obliku društvenih institucija, kao što su primjerice škola ili grupa vršnjaka, obično se ne pojavljuju do djetetove pete ili šeste godine, a upravo to razdoblje se obično procjenjuje kao najbitnije u procesu razvoja ličnosti. Čak i kad druge društvene grupe počnu zauzimati svoje mjesto u tom razvojnom procesu, obitelj i dalje zadržava svoju ključnu poziciju, te svojim stavovima prema tim društvenim grupama uvjetuje djetetov odnos prema njima.

Hartshorne i May (1926) ispitivali su velik broj djece o njihovim pojmovima dobrog i lošeg, te potom dobivene odgovore stavili u korelaciju s odgovorima koje su dobili od njihovih roditelja, prijatelja, vođa njihovih vršnjačkih grupa ili klubova i učitelja. Najveća korelacija (0,55) ustanovljena je upravo između odgovora djece i roditelja. Sve ostale korelacije dječjih odgovora s odgovorima njihovih prijatelja (0,35), vođa vršnjačkih grupa (0,14) i učitelja (0,03) pokazale su se nevažnima u odnosu na obitelj, iako se radilo o socijalnim grupama koje po važnosti u djetetovom životu odmah slijede obitelj. Brojna kasnija istraživanja ove vrste dala su gotovo identične rezultate te tako potvrdila fundamentalno značenje obitelji u procesu socijalizacije djeteta.

Obitelj kao takva specifična društvena grupa, temeljno je izvorište socijalizacije ljudskih bića, pa stoga u bitnoj mjeri može biti generatorom devijantnog ponašanja.

Među maloljetnim delinkventima sve više nalazimo osobe koje se javljaju kao recidivisti, nerijetko i višestruki. Činjenica je da se brojnim istraživanjima utvrdilo da većina pravih profesionalaca započinje svoju kriminalnu karijeru još u ranom djetinjstvu ili bar u starosnoj dobi ispod 20 godina života. Ako se složimo u tome, da je najveći stupanj društvene opasnosti predstavljen baš

ovim kategorijama izvršilaca krivičnih djela, onda bi bilo logično očekivati da se sve snage društvene aktivnosti i aktivnosti državnih organa, znanstvenih ustanova, institucija usredotoče na iznalaženje mjera za sprečavanje kriminaliteta na njegovim izvorima tj. u životnom dobu kada on počinje i kod populacije građana u kojoj se rada. U sagledavanju maloljetničkog recidivizma postoje brojne teškoće zbog nedosljednosti u statističkom praćenju ove pojave i različite prakse u radu brojnih ustanova koje se bave ovom problematikom.

Razumljivo je stoga da u objašnjavanju etiologije poremećaja u ponašanju djece i omladine nema gotovo nijednog rada u kojem se s pažnjom ne razmatra i posebno značenje obitelji, a postoji čitav niz istraživanja kojima je cilj ispitati odnos obiteljskog odgoja i pojave maloljetničke delinkvencije. Rezultati tih istraživanja pružaju mogućnost da se s određenom sigurnošću odmjere smjer, sadržaj i oblici društvene prevencije ove postojeće, a nepoželjne društvene pojave, a ti podaci ujedno daju i stručne osnove za poduzimanje odgojnih i preodgojnih mjera i zahvata od strane stručnih službi, organa i ustanova prema takvoj djeci i mladeži.

2. CILJ, HIPOTEZE I METODE RADA

2.1. Cilj istraživanja

Osim deskriptivnog uvida u fenomenologiju imovinskog kriminaliteta s elementima nasilja počinjenog od strane maloljetnika s područja cijele Hrvatske, ova analiza ima za osnovni cilj utvrditi veze između pojedinih blokova varijabli koje definiraju obitelj, odnosno veze između obilježja strukture obitelji, njezinog socioekonomskog statusa, pojava sociopatološkog ponašanja roditelja ili drugih odraslih članova obitelji i višestrukog delinkventnog ponašanja maloljetnih počinitelja teških imovinskih delikata s elementima nasilja - razbojništva i razbojničke krađe. Taj glavni cilj ovoga rada bit će realiziran na način da se utvrdi da li postoje i, ako postoje, kakve su razlike u socioekonomskom statusu, mobilnosti, strukturi i patologiji obitelji maloljetnih počinitelja krivičnih djela razbojništva i razbojničke krađe u odnosu na činjenicu da li su s delinkventnom aktivnošću započeli već i prije četrnaeste godine života. Iznalaženjem veza između obilježja obitelji i fenomenologije delinkventnog ponašanja nastoji se pridonijeti istraživanju etiologije kriminaliteta djece i mladeži. Takva istraživanja međutim, nisu sama sebi svrhom, nego je temeljni zadatak pružanje podataka u svrhu stvaranja planova i programa prevencije ove društveno nepoželjne pojave kao i stvaranje uvjeta za njihovo korištenje u izboru odgojnih mjera te njihovom adekvatnijem korištenju kako za samog maloljetnika, tako i za sudionike u tom procesu (roditelja, odgojno-

obrazovne institucije, službe socijalne zaštite, medicinske institucije i slično).

Sagledavanje obitelji, ne samo kao bitnog etiološkog čimbenika odgoja i preodgoja maloljetnika, poglavito u ovom trenutku kada se otprilike za tri do četiri petine maloljetnika nastoji odgoj i preodgoj provoditi u prirodnoj, primarnoj sredini, odnosno značajnog faktora i postpenalnog tretmana, nužno je i sa stanovišta koordinirane akcije društva u kompleksu problema na koje nailazi suvremena hrvatska obitelj.

Sva dosadašnja istraživanja kriminaliteta djece i maloljetnika u nas i u drugim zemljama ukazala su na postojanje izvjesne selekcionirane skupine maloljetnih delinkvenata koji se opiru raspoloživim metodama resocijalizacije i od kojih se kasnije regrutira društveno opasna populacija multirecidivista i delinkvenata iz navike.

Stoga se, pred znanstvenoistraživačku i kriminalno-političku praksu postavlja ozbiljan zadatak iznalaženja generatora takvog stanja.

Ovaj rad nema za cilj otkrivati uzročne veze između promatranih fenomena kod maloljetnih delinkvenata jer bi zato bila potrebna multivarijantna analiza znatno većeg broja varijabli. Međutim, rezultati mogu ukazivati na stupanj rizičnosti za daljnje ponašanje nekog maloljetnog delinkventa na temelju poznavanja prilika u kojima živi, što je od posebnog interesa u ovom vremenu eskalacije pojava maloljetničke delinkvencije i nasilnog kriminaliteta u Hrvatskoj.

2.2. Hipoteze

Oslonom na rezultate brojnih domaćih i inozemnih istraživanja pošli smo od pretpostavke da postoje statistički značajne razlike u strukturi obitelji između ranije neprijavljenih i ranije prijavljenih ispitanika i to u smislu da ranije prijavljivi maloljetnici češće ne žive s oba ili čak ni s jednim roditeljem, da tijekom svog razvojnog razdoblja oni češće i dulje borave izvan roditeljske kuće, da žive u brojnijim domaćinstvima s više braće i sestara, da su izvanbračno rođeni, da im jedan ili čak oba roditelja nisu živi, da im roditelji dulje vrijeme ne žive zajedno ili su razvedeni.

Vezano uz socio-ekonomski status i mobilnost obitelji, unatoč sve učestalijim dilemama u suvremenoj kriminološkoj literaturi, pretpostavili smo da će se i ovdje manifestirati statistički vrijedne razlike između primarnih delinkvenata i povratnika, na način da će ove posljednje karakterizirati lošiji ekonomski i stambeni status obitelji, niži obrazovni i profesionalni status roditelja, nezaposlenost roditelja, rad roditelja u inozemstvu, te migracijska kretanja.

Kod varijabli vezanih uz patologiju obitelji očekivali smo, sukladno rezultatima niza istraživanja, statistički

relevantne razlike između prvoprijestupnika i već ranije prijavljenih maloljetnih delinkvenata, koje bi se očitovala u većoj prisutnosti poremećenih odnosa u obitelji, sklonosti roditelja alkoholu ili skitnji, te osuđivanosti roditelja u subuzorku ranije prijavljenih ispitanika.

Na osnovu iznesenog, a u skladu s ciljevima istraživanja formulirali smo tri hipoteze:

H₁: Postoje razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih počinitelja razbojništva ili razbojničke krađe u obilježjima strukture njihovih obitelji.

H₂: Postoje razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih počinitelja razbojništva ili razbojničke krađe u obilježjima socioekonomskog statusa i mobilnosti njihovih obitelji.

H₃: Postoje razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih počinitelja razbojništva ili razbojničke krađe u obilježjima sociopatoloških ponašanja članova njihovih obitelji.

2.3. Metode

2.3.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku 187 maloljetnih počinitelja krivičnog djela razbojništva (čl. 126 KZRH) ili razbojničke krađe (čl. 127 KZRH) u Hrvatskoj kojima je u razdoblju između 01. 01. 1988. i 31. 05. 1993. godine radi spomenutih krivičnih djela izrečena neka sankcija ili je krivični postupak prema njima obustavljen samo iz razloga oportuniteta.

Uzorak je podijeljen s obzirom na kriterij ranije prijavljivosti, pa se tako u subuzorku ranije neprijavljenih maloljetnika našlo 88 ispitanika, dok je ranije prijavljenih bilo 99.

2.3.2. Uzorak varijabli

Za kriterijsku varijablu uzeta je ranija prijavljivost (RANPRI) kao, sukladno mišljenju brojnih autora pouzdaniji kriterij kriminalnog povrata maloljetnih delinkvenata.

Obiteljske prilike i uvjeti života u obitelji promatrani su kroz tri odvojena seta varijabli, vezana uz strukturu obitelji, socio-ekonomski status i mobilnost obitelji, te uz patologiju obitelji.

Procjenu rezultata ispitanika na zadanim varijablama izvršili su za to posebno educirani i instruirani anketari, a na temelju podataka sadržanih u spisu krivičnog predmeta.

Struktura obitelji definirana je slijedećim varijablama:

1. S kim maloljetnik živi (SKIMZI)
2. S kim je maloljetnik živio ranije (SKIMRI)
3. S koliko osoba maloljetnik živi u domaćinstvu (SKOZI)
4. Bračnost maloljetnika (BRAMAL)
5. Da li su roditelji maloljetnika živi (RODMZI)

6. Vrijeme smrti majke (SMRTMA)
  7. Vrijeme smrti oca (SMRTOC)
  8. Da li roditelji maloljetnika žive zajedno (RODZZA)
  9. Da li su roditelji maloljetnika razvedeni (RODRAZ)
  10. Položaj djeteta u obitelji (POLDOB)
  11. Koliko maloljetnik ima braće i sestara (MBRASE).
- Socio-ekonomski status i mobilnost obitelji promatranih maloljetnika opisani su varijablama:
1. Doseljenost obitelji iz (DOSELI)
  2. Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik pretežno živio do 14. godine života (KARMZI)
  3. Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik živio poslije 14. godine i prije izvršenja djela (KARMZP)
  4. Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik živio u vrijeme izvršenja djela (KARMZU)
  5. Broj promjena mjesta boravka obitelji nakon rođenja maloljetnika (BRPROB)
  6. Školska sprema oca (SSPROC)
  7. Školska sprema majke (SSPRMA)
  8. Zaposenost oca (ZAPOCA)
  9. Zaposlenost majke (ZAPMAJ)
  10. Trajanje zaposlenja oca u inozemstvu (ZAPOCI)
  11. Trajanje zaposlenja majke u inozemstvu (ZAPMAI)
  12. Tko se pretežno bavi odgojem maloljetnika (TKOODM)
  13. Kvalifikacija oca (KVAOCA)
  14. Kvalifikacija majke (KVAMAJ)
  15. Da li se jedan ili oba roditelja samostalno bave poljoprivredom (ROPOLJ)
  16. Obitelj stanuje (OBITST)
  17. Ekonomski status obitelji (EKSTOB).

U setu varijabli kojim je određena patologija obitelji nalazi se posljednjih osam varijabli:

1. Poremećenost odnosa u obitelji (PORODO)
2. Od kada su odnosi u obitelji poremećeni (OTKADA)
3. Osuđivanost za krivična djela - otac (OSKDOC)
4. Osuđivanost za krivična djela - majka (OSKDMA)
5. Prekomjerno konzumira alkohol - otac (OTACAL)
6. Prekomjerno konzumira alkohol - majka (MAJKAL)
7. Sklonost skitnji - otac (OTACSK)
8. Sklonost skitnji - majka (MAJKSK).

Sve varijable uredene su tako da je prvom kategorijom izražen najpovoljniji rezultat dok se u posljednjoj kategoriji svake varijable nalazi najlošija mogućnost.

2.3.3. Obrada podataka

Prikupljeni podaci obrađeni su na Fakultetu kriminalističkih znanosti MUP-a RH, programom STATGRAPHICS (Statistical Graphics Corporation, 1989) koji izvodi diskriminativnu analizu kao multivarijantnu metodu za utvrđivanje razlika između kriterijskom varijablom zadanih skupina ispitanika.

3. REZULTATI RADA I DISKUSIJA

3.1. Struktura obitelji

3.1.1. Distribucija rezultata

Već nam distribucija rezultata na pojedinačnim varijablama kojima se opisuje struktura obitelji ispitanika pruža određena saznanja o veličini i sastavu obitelji, kako svih ispitanika, tako i posebno onih ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih.

Tako vidimo da s oba roditelja živi ukupno 106 (56,7%) promatranih maloljetnih delinkvenata, s time da je u subuzorku onih kojima je ovo prvo krivično djelo relativni udio takvih nešto veći (60,2%), dok među povratnicima on iznosi nešto manje (53,5%). Zanimljivo je da među ukupno 13 maloljetnika za koje je ustanovljeno da žive samo s ocem ima znatno više (69,2%) kriminalnih povratnika nego prvoprijestupnika (30,8%), što bi se možda moglo objasniti nešto važnijom ulogom majke u razvoju djeteta, o čemu se dosta raspravlja u psihološki orijentiranoj literaturi. Ključna uloga majke u pravilnom i zdravom psihičkom razvoju djeteta očito se odražava i u podatku da je od šestoro maloljetnika kojima je majka umrla čak petero (83,3%) njih već ranije prijavljeno radi činjenja krivičnih djela.

Ovome možemo pridodati i podatak da vrijeme smrti oca ne pokazuje povezanost s težinom delinkventnog ponašanja maloljetnika budući da je i među onima kojima je otac umro nakon četrnaeste godine, i među onima kojima je otac umro prije četrnaeste, odnosno prije sedme godine života, bio uvijek jednak udio (50%) kriminalnih povratnika. Nasuprot tome, oba maloljetnika kojima je majka umrla nakon četrnaeste godine života već su ranije prijavljeni zbog činjenja krivičnih djela, dok je takvih među pet onih kojima je majka umrla prije nego što su napunili četrnaest godina života bilo troje (60%). Izgleda, dakle, da smrt majke izaziva znatno teže poremećaje u razvoju djeteta nego li smrt oca.

Važnost obiteljske sredine i odgoja ogleda se u podatku da je od ukupno 26 maloljetnika koji su djelomično ili trajno živjeli izvan roditeljske kuće čak 18 (69,2%) onih koji su već ranije počinili neki delikt i bili zato prijavljeni nadležnim organima.

Većina maloljetnika (88,8%) iz našeg uzorka djeca su rođena u braku. Međutim, interesantno je da se među onima koja su izvanbračna djeca zapaža nešto ujednačeniji relativni udio onih koji su prvi put prijavljeni (42,9%) i onih koji su već od ranije poznati organima krivičnog postupka (57,1%) nego li je to uočeno nekim ranijim istraživanjima. Čini se, dakle, da se okolnosti izvanbračnog rođenja više ne može pripisivati jednako kriminogeno značenje kako je to bilo uobičajeno u starijoj kriminološkoj literaturi.

Roditelji maloljetnika iz analiziranog uzorka žive zajedno u 58,8% slučajeva, uz napomenu da je među maloljetnicima čiji roditelji žive zajedno kriminalni povrat nešto zastupljeniji (53,6%) nego prvo prijestupništvo (46,4%).

U ukupnom uzorku nađeno je svega 27,3% maloljetnika čiji su roditelji razvedeni. Međutim, podatak da se među maloljetnicima čiji su roditelji najkasnije razveli, dakle nakon maloljetnikove četrnaeste godine života, nalazi znatno više (66,7%) povratnika, govori o poremećenosti odnosa između roditelja kao čimbeniku bitnijem od samog čina razvoda. Među maloljetnicima čiji se roditelji nisu razveli ima nešto više (52,9%) povratnika, što također navodi na pomisao da je razvod ponekad manje rizično rješenje poremećenih odnosa u obitelji.

Položaj djeteta u obitelji te broj braće i sestara na deskriptivnoj razini pokazali su se nevažnima u odnosu na pojavu i težinu delinkventnog ponašanja maloljetnika s obzirom na podjednake relativne udjele najmlađe, srednje i najstarije djece, odnosno onih s jednim, dvoje ili više braće i sestara. Donekle se izdvajaju jedino jedinici kojih ima svega 15,5%.

3.1.2. Struktura razlika između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika

Model poželjne obiteljske strukture formira se kroz obrasce i stereotipe o društveno poželjnoj obiteljskoj organizaciji. Potpuna obitelj - prisustvo oba roditelja, povijesna je konstanta do današnjih dana. U skladu s društveno prihvatljivim modelom potpune obitelji, prisutnost oba roditelja predstavlja prirodnu pretpostavku za normalan razvoj djeteta (Selak-Živković, 1988).

Osnovnim poremećajem strukture obitelji smatra se njezina necjelovitost. Necjelovitost podrazumijeva život djece u obitelji bez jednog roditelja, bez obzira na razloge nepotpunosti: izvanbračnost, smrt, razvod, odlazak na rad u inozemstvo ili tuzemstvo s dužim trajanjem (kvazinecjelovitost). Činjenica je da je nepotpuna obitelj ne samo strukturalno manjkava, već je i sa stanovišta osnovnih funkcija koje treba obavljati, nepotpuna iz slijedećih razloga: prvo, za formiranje ličnosti djeteta potrebna su oba roditelja, budući da se takozvani "ego ideal" izgrađuje na osnovi modela ličnosti obaju roditelja i njihovih međusobnih odnosa. Problem se još više komplicira kada u nepotpunoj obitelji ima djece oba spola ili kada nepotpunu obitelj čine otac - kćerka, odnosno majka - sin. Drugo, za skladan emocionalni razvoj djeteta, kao i roditelja i za uspostavljanje emocionalne stabilnosti članova obitelji, potrebno je da se obitelj sastoji iz dva para veza koje čine muž - žena, roditelji - djeca (Golubović, 1981).

Tablica 1

Diskriminant Function	Eigenvalue	Relative Percentage	Canonical Correlation	
1	.0704119	100.00	.25648	
Functions Derived	Wilks Lambda	Chi-Square	DF	Sing. Level.
0	.9342198	12.213808	11	.34779

Tablica 2

Standardized Discriminant Function Coefficients	
	1
SKIMZI	0.68793
SKIMRI	0.59862
SKOSZI	-0.17445
BRAMAL	0.15584
RODMZI	0.69665
SMRTMA	-0.35428
SMRTOC	-0.21367
RODZZA	-0.86855
RODRAZ	0.12122
POLDOB	-0.07310
MBRASE	0.00355

Tablica 3

Group Centroids	
	1
1	- 0.27994
2	0.24884

Iz tablice 1. vidimo da se ranije neprijavljeni i ranije prijavljivani ispitanici statistički značajno ne razlikuju s obzirom na obilježja strukture obitelji.

Pogledamo li ipak strukturu ove diskriminativne funkcije (tablica 2) uočavamo da nju čine četiri varijable - da li roditelji maloljetnika žive zajedno, da li su roditelji maloljetnika živi, s kim maloljetnik živi i s kim je živio ranije. Prema položaju centroida grupa iskazanom u tablici 3 vidimo da su zajednički život roditelja, smrt jednog ili čak oba roditelja, odvojen život maloljetnika od roditelja te život maloljetnika izvan roditeljske kuće - potpuno ili bar djelomično - u ranijem razdoblju karakteristični više za ranije prijavljivane maloljetnike nego za prvoprijetupnike.

Izvanbračno rođenje djeteta, kako proizlazi iz rezultata ovog, ali i nekih drugih novijih istraživanja, više ne predstavlja tako opterećujuću okolnost kao prije desetak i više godina, što se vjerojatno može objasniti sve većom brigom raznih društvenih mehanizama za majku i dijete, promjenama u svjetonazoru i slično.

Također vidimo da ni razvod roditelja, prema rezultatima ovog istraživanja, ne predstavlja rizični čimbenik za pojavu težih oblika delinkventnog ponašanja, u što se svakako ubraja i ovdje promatrani kriminalni povrat.

Iskustva, potkrijepljena i nekim istraživanjima, pokazuju da faktor delinkventnog ponašanja maloljetnika mogu biti međusobni odnosi koji su vladali do razvoda. Poremećaji u ponašanju maloljetnika znatno su jače naglašeni u slučajevima kad je do razvoda braka među roditeljima došlo kasnije, pa je maloljetnik dulje bio izložen pogubnom utjecaju loše obiteljske atmosfere koju je prouzročila netrpeljivost roditelja.

Međutim, ono što svakako, bar na prvi pogled, začuđuje, a što smo zapazili i na temelju analize marginalnih frekvencija, jest činjenica da roditelji primarnih delinkvenata češće žive odvojeno i to do ranije njihove dobi, dok je zajednički život roditelja, što se obično procjenjuje kao najpovoljnija varijanta strukture obitelji, više prisutan u subuzorku povratnika.

Iako ova diskriminativna funkcija, kako smo već naprijed naglasili, nema potrebitu statističku značajnost, pa bi zaključci bili pogrešni u gotovo 35% slučajeva, ipak smatramo da ovaj podatak zaslužuje da mu se pokloni određena pažnja.

Naime, u psihološkoj i pedagoškoj literaturi obično nalazimo podatak o potrebi prisustva oba roditelja za pravilan razvoj djeteta. Odsustvo jednog roditelja ili takozvana "razorena obitelj" obično biva viđena kao nepovoljna okolnost razvoja djeteta, iako u kriminološkoj literaturi postoje sporenja oko važnosti koju treba pridati tom kriminogenom čimbeniku.

Čini se ipak da se često iza fasade sredenog obiteljskog života krije pakao uzajamnog nerazumijevanja, ponižavanja i gaženja ljudskog dostojanstva. Ali takvi slučajevi postaju vidljivi samo u najdrastičnijim oblicima te su često skriveni za oko istraživača. U svim onim slučajevima u kojima porodični odnosi ostaju "u četiri zida", te se obitelji statistički ne promatraju kao poremećene i stvara se privid stabilnosti i tamo gdje caruje svakodnevni rat (Golubović, 1981). Pojmu nepotpune ili, kako je neki nazivaju, "razorene obitelji" godinama je pridavan pretjeran značaj u svrhu razjašnjenja kriminalnog ponašanja uopće, a posebno kriminaliteta djece i maloljetnika. Kao reakcija na to, većina autora se danas distancira od tog pojma smatrajući opravdano da je on preopćenit, neodređen i nedovoljno diferenciran, pa stoga neznanstveni i neupotrebljiv. Pod taj pojam svrstane su naime, po svojoj prirodi vrlo različite situacije, a da se često nije dovoljno vodilo računa da li je do razorene ili nepotpune obitelji došlo zlonamjernim napuštanjem od strane jednog roditelja, razvodom, smrću jednog od roditelja, objektivno uvjetovanim odsustvom roditelja, izvanbračnim rođenjem ili na drugi

način, kakva je obiteljska atmosfera prethodila tom događaju, da li je gubitak člana obitelji kompenziran, što je taj gubitak značio za dijete i u kojoj njegovoj razvojnoj fazi ga je to zadesilo. Osnovano se naime ističe, da je tek uvažavanjem svih ovih okolnosti kao i njihovom povezanošću s drugim čimbenicima koji karakteriziraju ličnost članova obitelji, moguće ocijeniti kriminogeni domašaj nepotpune obitelji (Singer i sur., 1985).

Opravdanost ovakvog načina razmišljanja potvrđuje i ovdje dobiveni podatak prema kojem je odvojen život od roditelja te privremeni ili trajni život izvan roditeljske kuće više karakterističan za već ranije prijavljene maloljetnike nego li za primarne delinkvente. Očito je, naime, da se ovdje radi o obiteljima koje uslijed opterećenosti različitim problemima nisu u stanju pružiti svojoj djeci adekvatnu brigu i odgoj, pa te zadatke prepuštaju drugim osobama.

3.2. Socioekonomski status i mobilnost obitelji

3.2.1. Distribucija rezultata

Podatak da među maloljetnicima koji su starosjeditelji u trenutnom mjestu boravišta ima nešto više (53,8%) primarnih delinkvenata nego povratnika (46,2%), sukladan je stavu o kriminogenom značenju koje se obično pripisuje migracijama. Ovome možemo pridodati i podatak da među primarnim delinkventima iz našeg uzorka ima čak 85,2% onih čije obitelji nisu mijenjale mjesto boravišta nakon njihova rođenja, dok je među onima koji su i ranije prijavljivani taj udio znatno manji (64%).

Podjednak relativni udio promatranih maloljetnih delinkvenata ranije je živio u Zagrebu (37,4%) odnosno u nekom drugom sjedištu okružnog suda (31%), dok u vrijeme izvršenja djela u gradu živi još više maloljetnika (72,7%).

Glede stručne spreme oca našli smo najveći broj maloljetnika (42,2%) čiji očevi imaju završenu srednju školu, s tim da očeva bez završene osnovne škole ima gotovo dvostruko više u subuzorku ranije prijavljivanih maloljetnika (22,2%) nego u subuzorku primarnih delinkvenata (12,5%).

Stručna sprema majke na ukupnom se uzorku pokazala nešto nižom pa je tako najviše majki (38%) bilo sa završenom osnovnom školom, odnosno bez osnovne škole (27,8%). Majke bez završene osnovne škole imalo je 20,4% prvi put prijavljenih maloljetnika i čak 34,3% povratnika.

Promatrani maloljetni delinkventi ne razlikuju se s obzirom na zaposlenost oca, pa je tako oko 70% onih čiji su očevi zaposleni i u ukupnom uzorku i u oba subuzorka. Međutim, zanimljiv je podatak da zaposlenu majku ima tek nešto preko polovice (54,5%) ranije prijavljivanih maloljetnika, što je manje nego li u ukup-

nom uzorku (61,5%). Oca zaposlenog u inozemstvu imalo je svega 16% maloljetnika, dok je maloljetnika čija je majka bila zaposlena u inozemstvu bilo još manje (5,3%).

Iznenadujuće malen broj ispitanika (32,6%) odgovorila su oba roditelja, s time da je takvih među povratnicima bilo zapravo dvostruko manje (22,2%) nego li među prvi put prijavljenim maloljetnicima (44,3%).

Roditelje od kojih se barem jedan bavi poljoprivredom imalo je svega 11,2% maloljetnika što se podudara s opće prihvaćenom činjenicom da se maloljetnička delinkvencija veže uz urbana područja.

Prosječan ekonomski status utvrđen je kod čak polovice (50,3%) ispitanika, kao i zadovoljavajuće stambene prilike u obliku posjedovanja vlastitog stambenog prostora.

Međutim, dok su vrlo loše ekonomske prilike nadene kod približno jednakog broja prvi put prijavljenih (17%) i već ranije prijavljenih (22%) maloljetnika, u podstarstvu je živjelo relativno trostruko više povratnika (9,1%) nego primarnih delinkvenata (3,4%).

4.2.2. Struktura razlika između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika

U kojoj obitelji se roditi najvažnija je životna odrednica o kojoj pojedinac nikad neće biti u mogućnosti sam odlučiti. To je okolnost koju čovjek ne može imati pod kontrolom i, u tom smislu, njegov životni put je na neki način determiniran mimo njega samog. Naime, okolnošću u kojoj se obitelji osoba rađa, unaprijed je određeno njezino početno mjesto u društvenoj ljestvici, imovinski status, te šira i uža socijalna okolina sa svojim vrijednosnim sustavom, prednostima i nedostacima. Na taj način u početku je selekcionirano susjedstvo osobe, njezini prijatelji, te vrsta i kvaliteta raspoloživih društvenih agensa, kao što je primjerice škola.

Stoga je neosporna činjenica da je za pravilan socijalni i emocionalni razvoj, potrebna i neophodna, egzistencija same obitelji (Stefanović, 1970).

Ako povoljni ekonomski uvjeti olakšavaju izvršavanje mnogih funkcija obitelji (od ekonomsko-zaštitne do odgojne), onda teškoće ekonomske prirode, koje nužno opterećuju porodičnu atmosferu brigom za egzistenciju, nemirom, a često i nezadovoljstvom prema onima koji bolje žive, mogu djelovati i na pojavu krajnje posljednjeg efekta - kriminalne djelatnosti, bilo samih roditelja, bilo same djece i mladeži (Poldrugeč, Uzelac, 1980). No treba imati na umu da se ekonomski uvjeti često isprepliću s drugima koji su njima određeni. Tako npr. pripadnost obitelji socijalnim slojevima nižeg ekonomskog statusa nerijetko povlači za sobom lošiji društveni ugled, slabije prihode, veći broj djece, lošije

uvjete stanovanja, češću pojavu asocijalnog ponašanja odraslih članova obitelji i lošiji utjecaj šire okoline, odnosno predjela u kojem obitelj stanuje. Prema tome je određenje kriminalno-etiolološkog značaja socio-ekonomskog statusa obitelji veoma kompleksan problem. Činjenica da elementi socijalne ugroženosti mogu biti čimbenici rizika kod pojave maloljetničke delinkvencije prema Selak-Živković (1988) ipak još ne stvara pretpostavke koje bi omogućile kauzalno vezivanje ove pojave uz bijedu i siromaštvo.

Tablica 4

Diskriminant Function	Eigenvalue	Relative Percentage	Canonical Correlation
1	.1497980	100.00	.36095
Functions Derived	Wilks Lambda	Chi-Square	DF
0	.8697180	24.776562	15
			Sing. Level.
			.05303

Tablica 5

Standardized Discriminant Function Coefficients	
	1
EKSTOB	-0.39237
OBITST	0.38438
DOSELI	0.11463
KARMZI	-0.16380
KARMZP	-0.32582
KARMZU	0.32703
BRPROB	0.45026
SSPROC	0.24725
SSPRMA	0.16933
ZAPOCA	-0.35124
ZAPMAJ	0.33274
ZAPOCI	-0.42546
ZAPMAI	-0.02080
TKOODM	0.62508
RDPOLJ	0.07799

Tablica 6

Group Centroids	
	1
1	-0.40831
2	0.36295

Kako proizlazi iz podatka sadržanog u tablici 4, ovim istraživanjem su ekstrahirane statistički značajne razlike u ekonomskom statusu i mobilnosti obitelji maloljetnih prvoprijestupnika i kriminalnih povratnika. Međutim, te su razlike, sudeći po standardiziranim koeficijentima diskriminativne funkcije (tablica 5), uglavnom osrednje izražene.

Diskriminativna funkcija definirana je, kako proizlazi iz tablice 5, okolnošću tko odgaja maloljetnika, brojem promjena mjesta boravišta, zaposlenošću oca u inozemstvu, te ekonomskim i stambenim statusom obitelji maloljetnika.

Na temelju analize grupnih centroida (tablica 6) zaključujemo da već ranije prijavljene maloljetnike rjeđe odgajaju roditelji, a češće baka, djed, rodbina i druge osobe, što je ujedno i najjače izražena razlika u strukturi diskriminativne funkcije, zatim da njihove obitelji češće mijenjaju mjesto boravišta, njihov otac obično ne radi, a niti je radio u inozemstvu, potom da je ekonomski status njihovih obitelji prosječan ili čak iznadprosječan, dok je stambeni status nezadovoljavajuć i loš.

Činjenica da se već ranije prijavljivani maloljetnici od prvi puta prijavljivanih u okviru ovog sklopa varijabli najizrazitije razlikuju s obzirom na to tko ih odgaja, u potpunosti je sukladna dosadašnjim spoznajama iz područja razvojne psihologije i obiteljske pedagogije. Broj promjena mjesta boravišta, odnosno migracijska kretanja, kao drugi po važnosti element promatrane diskriminativne funkcije, u kriminologiji je dosta istraživani i raspravljani.

Ovdje valja napomenuti da i rezultati našeg istraživanja govore u prilog ne samo kriminogenog značenja migracija, nego i urbanih sredina. Naime, kako proizlazi iz podataka o standardiziranim koeficijentima diskriminativne funkcije (tablica 5), te o položaju grupnih centroida (tablica 6), za ranije neprijavljivane maloljetnike karakteristično je to da su prije počinjenja krivičnih djela živjeli na selu, dok su u vrijeme počinjenja delikata imali stalno boravište na području grada Zagreba ili u sjedištu nekog drugog okružnog suda. Za razliku od njih, ranije prijavljeni maloljetnici već su i ranije živjeli u takvoj urbanoj sredini.

Interesantno je da je rad oca u inozemstvu na našem uzorku više vezan uz ranije neprijavljivane maloljetnike. Naime, rad roditelja u inozemstvu obično se smatra negativnim razvojnim čimbenikom jer djetetu je potrebna stalna prisutnost oba roditelja. Međutim, možda se ovakav rezultat može povezati s ranije analiziranim podatkom o zajedničkom životu roditelja kao rizičnim čimbenikom za pojavu težih oblika delinkventnog ponašanja maloljetnika, a s druge strane i sa činjenicom da su ranije neprijavljivi maloljetnici češće nego povratnici živjeli na selu odakle su migracije u inozemstvo češće. Činjenica da maloljetni kriminalni povratnici iz našeg uzorka potječu iz ekonomski bolje situiranih obitelji nego primarni delinkventi, prilog je sve uvriježenijem stavu stručnjaka da siromaštvo vrlo nisko korelira s pojavom delinkventnog ponašanja.

Iz raspoloživih podataka vidljivo je da slabe materijalne prilike ne prevladavaju toliko da bi nužno izazivale

poremećaje u ponašanju omladine, ali je sigurno da takve obitelji nisu u stanju zadovoljiti potrebe svoje djece, da takvi roditelji često podliježu opasnosti da zbog materijalnih briga zanemare svoje pedagoške obveze, da su često u neprijateljskom stavu prema onima koji bolje žive.

Mnoga istraživanja, osobito ona starijeg datuma, pokazuju da delinkventna mladež često živi u uvjetima lošeg ekonomskog stanja obitelji, tj. da se u takvim obiteljima češće javljaju problemi nezaposlenosti, niskih prihoda, niže školske spreme, nedostatne ili niske kvalifikacije, nepovoljnih uvjeta stanovanja i slično. No, u proučavanju socio-ekonomskog statusa obitelji maloljetnih delinkvenata u novije vrijeme uočeni su bitno različiti pokazatelji. Podizanje socio-ekonomskog statusa obitelji u društvu u cjelini, dovelo je do toga da je sve manje maloljetnih delinkvenata iz obitelji izričito slabog socio-ekonomskog statusa, prevladavaju oni iz obitelji prosječnog, a raste i broj maloljetnika iz obitelji s visokim socio-ekonomskim statusom.

Sigurno je da se u obiteljima izrazito slabog socio-ekonomskog statusa, zbog niza materijalnih problema često zanemaruju osnovni pedagoški zadaci. U nekim slučajevima siromaštvo, krajnja oskudica mogu ostvariti i presudan uzročni utjecaj na činjenje krivičnih djela.

Međutim, loši materijalni uvjeti obitelji nisu uvijek posljedica nekih objektivnih okolnosti, oni ponekad proizlaze i iz subjektivnih svojstava roditelja (njihovih moralnih, kulturnih i drugih osobnih svojstava). Takvi roditelji ni u povoljnim materijalnim situacijama ne bi bili dorasli svojim životnim i odgojnim zadacima.

Ni materijalno situirana obitelj ne predstavlja garanciju za uspješan odgoj, ako je ne prati visoka kvaliteta obiteljskih odnosa. Mladi iz takvih obitelji postaju lijeni, razmaženi s nerealno formiranim gledanjima na životne vrijednosti. U njima se postupno razvija osjećaj zasićenosti i dosade, ili kao druga krajnost, grandomanska težnja da imaju sve više i više.

Očito je, da niski ekonomski, obrazovni i socijalni status obitelji nije sam po sebi izvor delinkventnog ponašanja a također da postoje neki neidentificirani izvori otklona u ponašanju, koji su u znatnoj mjeri prisutni u obiteljima osrednjeg ili dobrog socio-ekonomskog položaja.

Podatak da ranije prijavljeni maloljetnici iz našeg uzorka, unatoč zadovoljavajućem ekonomskom statusu imaju loš stambeni status, ne izgleda nelogičnim ako se imaju na umu svi aspekti kvalitetnog stanovanja.

Zahtjevi za odgovarajućom veličinom prostora u kome čovjek boravi, zasnivaju se na osnovnim karakteristikama čovjeka kao individualnog i socijalnog bića i sukladno tome njegovim osnovnim potrebama za izdvajanjem (usamljivanjem) i ostvarivanjem zajedništva bez prinude. Psiholozi su davno došli do saznanja da se čovjek

različito ponaša prema drugim jedinkama svoje vrste u zavisnosti i od prostornih uvjeta u kojima se odvijaju susreti, a još više boravak. Riječ je o psihološkoj potrebi čovjeka za uspostavljanjem određene fizičke distance prema drugima da bi njegove socijalne karakteristike mogle slobodno doći do izražaja. Istraživanjima je pokazano da dolazi do tzv. "psihološkog zamora" čak i između majke i djece u slučajevima kad duže borave u skućenom prostoru (Relenberg, 1970).

Potreba za izdvajanjem (usamljivanjem, privatnošću) u okviru obiteljske zajednice u stanu jedna je od značajnih psiholoških potreba čovjeka. Ona predstavlja vanjsku manifestaciju integriteta ličnosti, koja može po svom osobnom nahodjenju (pod uvjetima na koje može utjecati) vršiti selekciju kontakata koje želi uspostaviti.

Privatnost kao takva je prije svega društvena pojava - čovjek se usamljuje u odnosu na druge ljude ili mijenja svoj način komunikacije s njima. Zbog toga čitav niz kulturnih činitelja određuje način tumačenja privatnosti u različitim društvenim zajednicama.

Potreba za izdvajanjem se kod djeteta javlja oko njegove desete godine i pojačava se do trinaeste kad se stabilizira kao potpuno oformljena i stalna potreba (Deilmann, 1973).

Nezadovoljenje potrebe za privatnošću (naročito ako je trajno) uslijed nedostatka odgovarajućih prostornih uvjeta u stanu, ličnost doživljava kao pritisak i prinudu na određeno ponašanje i zajedništvo uopće.

S obzirom na to da je čovjek po prirodi individualno i društveno biće, to minimiziranje jedne komponente (u ovom slučaju individualne) vodi destabilizaciji ličnosti. S druge strane, kako je riječ o prirodnoj potrebi, a čovjek je svjesno biće koje može i mijenjati svoju sredinu a ne samo prilagodavati joj se, to se po pravilu osoba opredjeljuje za promjenu sredine (ako već ne može da je mijenja) kako bi zadovoljila svoju potrebu za usamljivanjem pod povoljnim uvjetima.

U tom kontekstu mogu se shvatiti pojave sukoba djece i roditelja, prerano napuštanje zajednice pa i pojava maloljetničke delinkvencije.

Razumljivo je da obitelji koje su još bez vlastitog stambenog prostora, unatoč povoljnim ekonomskim prilikama, ne ulažu previše sredstava da bi zadovoljile sve one aspekte stanovanja u smještaju koji tretiraju privremenim. Vjerojatnije je da u tim obiteljima postoji orijentacija ka trajnijem rješenju stambenog pitanja, što onda može ići na štetu kvalitete i razine prostora u kojem momentalno žive.

3.3. Patologija obitelji

3.3.1. Distribucija rezultata

Poremećeni međuljudski odnosi pronađeni su u obiteljima više od polovice (53,5%) ispitanika. Valja napo-

menuti, međutim, da su već na ovoj deskriptivnoj razini uočene bitne razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika. Naime, dok je u subuzorku primarnih delinkvenata poremećene obiteljske odnose imalo svega 36,4% ispitanika, u subuzorku povratnika takvih je bilo relativno dvostruko više (78,5%). Također, primjećujemo da s težinom poremećaja međuljudskih odnosa u obitelji raste i relativni udio već ranije prijavljenih maloljetnika. Tako u subuzorku prvoprijestupnika ima svega 2,2% ispitanika čiji obiteljski odnosi su obilježeni svadama dok je takvih u subuzorku povratnika relativno pet puta više (10,1%). Fizička razračunavanja kao najteži oblik poremećenosti obiteljskih odnosa nađena su kod 7,9% primarnih delinkvenata i kod relativno trostruko više (23,2%) ranije prijavljenih maloljetnika.

Slične razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika uočavamo i kad se radi o vremenskom trajanju poremećenih odnosa u obitelji.

Naime, vidimo da u subuzorku ranije neprijavljenih maloljetnika ima gotovo petina (19,3%) ispitanika čiji odnosi u obitelji su bili poremećeni i prije nego što su oni navršili 7 godina života, dok je u subuzorku već prijavljenih osoba takvih bilo blizu polovice (47,5%), dakle relativno dva i pol puta više. Sličan omjer relativnog udjela u subuzorku primarnih delinkvenata (2,3%) odnosno recidivista (5,1%) nalazimo kad se radi o ispitanicima čiji obiteljski odnosi su poremećeni tek nakon njihove četrnaeste godine života. Očito je da vrlo dugotrajno poremećena obiteljska atmosfera, kao i tek nastali poremećeni obiteljski odnosi, sadrže najveće kriminogeno značenje, što možemo prosuditi i iz činjenice da je podjednak relativni udio maloljetnika, čiji obiteljski odnosi su poremećeni poslije sedme a prije navršene četrnaeste godine života, nađen i u subuzorku ranije neprijavljenih (14,8%) i ranije prijavljivanih (15,2%) maloljetnika.

Sklonost oca prekomjernom konzumiranju alkohola zabilježena je u 34,2% svih slučajeva. Međutim, dok među prvi put prijavljenim ispitanicima ima 27,3% onih čiji očevi prekomjerno konzumiraju alkohol, u subuzorku povratnika takvih je ispitanika relativno znatno više (40,4%).

Sličnu distribuciju rezultata uočavamo i kod alkoholizma majke. Naime, sklonost majke prekomjernom konzumiranju alkohola zamijećena je u svega 8,6% slučajeva, s tim da se u subuzorku povratnika našlo relativno čak sedam puta više ispitanika (14,2%) čije majke pokazuju sklonost alkoholu, nego u subuzorku primarnih delinkvenata (2,2%).

Rezultati ispitanika postignuti na varijablama vezanim uz skitnju roditelja pokazuju da je i sklonost oca i majke takvom obliku socio-patološkog ponašanja također

kriminogeni čimbenik koji se više veže uz teže oblike delinkventnog ponašanja maloljetnika, kao što je u ovom slučaju kriminalni povrat. U ukupnom uzorku nađeno je 16,6% maloljetnika čiji očevi su skloni skitnji i 8% maloljetnika čije majke pokazuju takvu sklonost. Međutim, daljnja deskriptivna analiza pokazuje da se u subuzorku već ranije prijavljenih maloljetnika nalazi relativno dvostruko više onih čiji su očevi (22,2%) skloni skitnji i relativno dva i pol puta više onih čije majke skiću (11,1%) nego što je to slučaj u subuzorku primarnih delinkvenata (10,2% i 4,4%).

Glede kriminalne aktivnosti roditelja, nađeno je ukupno 10,2% maloljetnika čiji su očevi bili osuđivani za krivična djela, iako je taj relativni udio nešto više nego trostruk u subuzorku povratnika (15,2%) u usporedbi sa subuzorkom prvoprijestupnika (4,6%). Osuđivanost majke za krivična djela zabilježena je u svega 2 (1,1%) slučajeva.

Asocijalno ponašanje odraslih članova obitelji nije nužno model za slično ili identično ponašanje djece, ali je očigledno da pridonosi genezi težih oblika poremećaja u njihovu ponašanju.

Kriminološka istraživanja ukazuju na to da postoji visoka korelacija između kriminalnog ponašanja roditelja i kriminaliteta maloljetnika, što se ne smije simplificirano svoditi na neka genetička svojstva ličnosti, već prije svega na snažan negativan utjecaj takvih roditelja i smanjene sposobnosti obitelji s takvim pojavama da djecu na ispravan način socijalizira.

Boravak jednog roditelja u zatvoru višestruko se negativno odražava na obiteljske prilike i obiteljsku atmosferu: ugrožena je ekonomska osnovica obitelji, pogoršava se socijalni status obitelji, narušavaju se odnosi među roditeljima, nedostaje jedan od (iako najčešće nepodesnih) odgajatelja, ruši se autoritet takvog roditelja, a osim toga osuda takve osobe često slijedi relativno nakon duljeg kriminalnog ponašanja.

2. STRUKTURA RAZLIKA IZMEĐU RANIJE NEPRIJAVLJIVANIH I RANIJE PRIJAVLJIVANIH MALOLJETNIKA

Socio-patološke pojave u obitelji predstavljaju vrlo rizični čimbenik pojave maloljetničke delinkvencije. U dijelu literature koja istražuje problematiku poremećaja u ponašanju, ove se pojave podvode pod bitne elemente tzv. poremećene obiteljske atmosfere (Jašović, 1983).

Snaga utjecaja obitelji na mladu generaciju sastoji se u djelovanju jednog od bitnih obilježja obiteljskog odgoja - njezinog nenamjernog ili funkcionalnog utjecaja. Doba života u roditeljskom domu ne predstavlja samo pripremu za život koji će početi tek kada smišljeni i namjerni obiteljski odgoj bude završen. Dijete živeći u obitelji već živi svoj život u kojem svoj utjecaj vrše i takve okolnosti tog života u čijoj osnovi se ne nalazi nikakva odgojna

namjera. Obiteljski odgoj ostvaruje se pod utjecajem cjelokupnog načina života obitelji, što znači neposrednim situacijama, kao i atmosferom koja je prirodni rezultat dinamike i kvalitete ukupnih odnosa u obitelji. Zbog neposrednosti i emotivne snage takvih nehotičnih čimbenika obiteljskog života, funkcionalni odgoj u okvirima obiteljskog života je vrlo djelotvoran pedagoški proces. Zanimljivo je utjecaja funkcionalnog obiteljskog odgoja u proučavanju čimbenika razvoja i odgoja mlade ličnosti ne znači samo negiranje neplan-skih utjecaja iz konkretne stvarnosti obiteljskog života, nego i nesagledavanje moguće i ne tako rijetke suprotnosti između funkcionalnog i intencionalnog obiteljskog odgoja. Velika je snaga i onoga za čim ide intencionalni obiteljski odgoj ili odgoj roditelja upravljani određenim namjerama i ciljevima, ali ako je obiteljski život u suprotnosti s tim namjerama, onda samo prihvaćanje pedagoške normativnosti ne znači i postizanje zamišljenih odgojnih ciljeva. Stoga se u proučavanju okolnosti i čimbenika razvoja mlade ličnosti mora pokloniti pažnja ne samo namjernim, već i nenamjernim odgojnim utjecajima koji djeluju unutar obitelji. Upravo u nekim od njih, a posebno u suprotnosti između namjernih i nenamjernih utjecaja, mogu se nalaziti izvori mnogih novih problema u odgoju mlade generacije.

Tablica 7

Diskriminant Function	Eigenvalue	Relative Percentage	Canonical Correlation
1	.1806901	100.00	.39120
Functions Derived	Wilks Lambda	Chi-Square	DF
0	.8469623	30.063934	8
			Sing. Level. .00021

Tablica 8

Standardized Discriminant Function Coefficients	
	1
PORODO	0.41153
OTKADA	0.53843
OSKDOC	0.19360
OSKDMA	-0.13591
OTACAL	-0.30001
MAJKAL	0.42684
OTACSK	0.13961
MAJKSK	-0.07727

Tablica 9

Group Centroids	
	1
1	-0.44844
2	0.39862

Na temelju podataka sadržanih u tablici 7 zaključujemo o najvećoj statističkoj značajnosti upravo ove diskriminativne funkcije, vezane uz patologiju obitelji, što je podudarno s rezultatima brojnih istraživanja domaćih i inozemnih autora.

Struktura diskriminativne funkcije (tablica 8) ukazuje na one ispitanike iz promatranog uzorka čiji obiteljski odnosi su poremećeni, i to već u ranom djetinjstvu, te čije su majke sklone prekomjernom konzumiranju alkohola. Na temelju analize položaja centroida grupa (tablica 9) vidimo pak da se tu zapravo radi o maloljetnicima koji su u kriminalnom povratu.

Za razvoj i formiranje mlade ličnosti iz obitelji kao cjeline izdvaja se po svom značaju obiteljska atmosfera, tj. klima u obitelji kao rezultat karaktera interpersonalnih odnosa između roditelja i između roditelja i njihove djece. Osnovni uvjet za pozitivnu vrijednost obitelji i njezine harmonije određeni su emotivnim vezama koje vladaju među njenim članovima, a na nju utječu osobne karakteristike svakog člana, obiteljska hijerarhija, kultura, tradicija, zdravstveno stanje, materijalni uvjeti, interakcija obitelji s drugim grupama i širom društvenom zajednicom.

Postojanje pozitivne emocionalne klime u obitelji veoma je značajna pretpostavka za uspješan proces socijalizacije. Mnogi autori naglašavaju da dijete u obitelji ne stiče socijalizirane oblike ponašanja toliko zbog poštovanja apstraktnih društvenih normi, već prije svega iz ljubavi prema svojim roditeljima. Stoga uspješnost procesa socijalizacije djeteta u mnogome ovisi i o njegovom odnosu prema roditeljima. Poremećaji u ponašanju kod djeteta često se tumače narušenom psihodinamikom unutar obitelji. No ni ovaj vrlo značajan čimbenik ne djeluje izolirano već u sklopu sa svim ostalim obilježjima sredine i ličnosti.

Veliki broj istraživanja koja se bave ovom problematikom utvrđuju da obiteljsku atmosferu narušavaju prije svega loši odnosi među roditeljima, neadekvatan odnos i postupci prema djeci, ponašanje i stav djece prema roditeljima i drugim članovima obitelji te prisutnost socijalnopatoloških oblika ponašanja odraslih članova obitelji.

Iz niza istraživanja proističe i to da kvaliteta interpersonalnih odnosa u obitelji predstavlja značajan faktor za razumijevanje poremećenog i delinkventnog ponašanja djece. Većina autora naglašavaju da nije toliko bitna formalna, strukturalna i ekonomska problematika, koliko unutarnje, emocionalno, interpersonalno stanje obitelji.

Grogan-ovi (1968) su na primjer kao glavni rizični čimbenik za pojavu kriminalnog ponašanja kod djeteta pronašli poremećene obiteljske odnose koji snižavaju djetetovu otpornost na pritisak vlastitih agresivnih ten-

dencija čime se povećava njegova prijemljivost na delinkventne oblike ponašanja. Andry (1971) je našao da se delinkventna i nedelinkventna djeca bitno razlikuju s obzirom na svoj osjećaj adekvatnosti afektivnih uloga svojih roditelja. Tako, dok nedelinkventne mlade osobe najčešće osjećaju da su voljene od oba roditelja, mladi delinkventi najčešće smatraju da im ljubav i pažnju poklanja samo majka, dok s ocem imaju neadekvatan emocionalni odnos.

Za razliku od nedelinkventne mladeži mladi delinkventi osjećaju zbuđenost i nelagodu svojih roditelja, posebice očeva, u situacijama kad trebaju otvoreno pokazati osjećaje prema svojoj djeci, što onda i njih same čini nemoćnima da pokažu svoju ljubav prema roditeljima. Nadalje, ovaj autor je kod delinkvenata uočio tendenciju da osjećaju neprijateljstvo svojih roditelja prema njima, i to najviše u smislu stalnih grdnji i prigovora, što kod nedelinkventnih ispitanika nije bio slučaj. Pokazalo se, također, da su mladi delinkventi skloniji identifikaciji s majkom, dok se nedelinkventna mladež identificira s oba roditelja, ili čak više s ocem.

Prema Ackermanu (1958), emocionalne smetnje većine ljudi proistječu iz negativnih iskustava svakodnevnog obiteljskog života.

Isto tako Brajša (1973) smatra da se kroz prizmu kvalitativnih porodičnih faktora najbolje uočava i omogućuje psihosocijalno tumačenje asocijalnog i delinkventnog ponašanja.

Emocionalni odnosi među odraslim članovima obitelji, a naročito među roditeljima, polazna su točka dječjih shvaćanja o odnosu među ljudima uopće, posebno o odnosu među spolovima. Skladan odnos među roditeljima, njihovo međusobno poštovanje, suradnja i ravnopravan odnos, značajan je podsticaj mladom čovjeku da s optimizmom gleda na mogućnost izgradnje zdravog društva.

Mnoga strana i naša ispitivanja o odnosima roditelja delinkventne omladine pokazuju da postoje statistički značajne razlike u bračnom skladu između roditelja delinkventne i nedelinkventne djece.

Poznato je da je za usvajanje etičkih normi važna moralna praksa koja se doživljava prije svega primjerima moralnog djelovanja. U obiteljskom odgoju presudnu ulogu imaju roditelji, kao i takva organizacija obiteljskog života u kojoj se zahtijeva i podupire moralno djelovanje djeteta.

Podaci iz obiteljske anamneze djece i omladine s poremećajima u ponašanju vrlo često govore o asocijalnom i antisocijalnom ponašanju roditelja, kao i drugih odraslih osoba (braće) u porodici. Nema dvojbe da roditelji alkoholičari, neradnici, makroi, prostitutke, skitnice itd., teško mogu pružiti adekvatan odgoj već u pravcu neprihvatanja, ali uz emocionalna oštećenja, ili uz

pozitivnu identifikaciju s tim negativnim primjerom, pa on u tom slučaju djeluje kriminogeno.

Poznato je tako da alkoholizam može bitno poremetiti i ugroziti bračne i obiteljske odnose, što opet ima najjači i najdalekosežniji utjecaj na razvoj djece u obitelji. S prvim pubertetskim i adolescentnim krizama moguće je tako i nastanak sociopatskih karakternih crta djece alkoholičara, koje ne moraju nužno odmah postati manifestne, već je to moguće i kasnije, u odrasloj dobi, pod provokativnim utjecajem nekih izvanjskih čimbenika. Također, one se uopće ne moraju pokazati ukoliko dijete nađe pozitivne uzore i uspije ostvariti ranije prigušene psihičke, socijalne i druge potrebe. Napokon, sklonost ka asocijalnom ponašanju nisu jedine, pa uvijek ni najozbiljnije posljedice koje djeca ponese iz alkoholičarskih obitelji. Ipak to su relativno najčešći oblici poremećaja muške djece alkoholičara (Krivokapić, 1977).

Djeca su u alkoholičarskim obiteljima stalno izložena suprotnim, uz to negativnim utjecajima roditelja, koji u njihovim psihičkim preživljavanjima unose veliku konfuziju, tako da te suprotne, vrlo neprijatne roditeljske utjecaje teško uspijevaju neutralizirati i pomiriti da bi se razvili u čvrste, zrele ličnosti.

Vidimo da ukoliko je majka osoba koja upotrebljava alkoholna pića, njezin štetan utjecaj na formiranje ličnosti djece može biti daleko štetniji od utjecaja koji je imao otac alkoholičar. Sve suvremene statistike ukazuju da visoki postoci neprilagodene djece potječu iz obitelji alkoholičara, ali te iste statistike ističu da je taj broj daleko veći ako je majka alkoholičarka. Na sreću broj žena alkoholičarki je manji, jer žene ukoliko se odaju alkoholizmu, češće žive odvojeno od obitelji i uopće rjeđe stupaju u brakove.

Osim toga, majke alkoholičari su znatno češće od ostalih skloni fizičkom kažnjavanju svoje djece, te uz ostale i tim, nekad vrlo okrutnim postupcima, ugrađuju u njihovu ličnost svu svoju moralnu i fizičku defektnost, emocionalnu hladnoću i agresivnost (Grozdić, 1985).

Majkama alkoholičarima nedostaju kriteriji, pa najčešće postupaju ili suviše strogo ili suviše nedosljedno i popustljivo pa djeca osjećaju da kontrola nije adekvatna i dosljedna. Ovakvi stavovi stvaraju kod djece osjećaj nesigurnosti i dovode do nesposobnosti jasnog diferenciranja pozitivnih od negativnih stavova u odnosu na sebe i okolinu. Djeca ne nauče što je dozvoljeno, a što nije, pa često, i pored toga što su inteligentni, ostavljaju dojam kao da su "otuđeni" i ponašaju se suprotno od onoga što se od njih normalno očekuje. Pred sudom za maloljetnike često se sreću dječaci i djevojčice "s neshvatljivo iskrivljenim stavovima", ostavljaju dojam "nepopravljivih delinkvenata", jer doista nisu u stanju da osjete nedostatke u svojim ponašanjima, jer se oni "jednostavno

normalno ponašaju kao i njihovi roditelji". Nažalost, korektivne mjere utoliko su teže ukoliko je takav maloljetnik stariji.

4. ZAKLJUČAK

Proučavanje veza kojima se uspostavlja odnos između recidivizma - kriminalnog povrata maloljetnih delinkvenata i obilježja njihovih obitelji usmjereno je prije svega na traženje onih čimbenika koji su u osnovi tih veza, a mogu, u interakciji s drugim čimbenicima, imati etiološko značenje. Taj interes potrebno je osim toga proširiti i u pravcu identificiranja onih situacija koje se mogu označiti kao više ili manje "rizične" i na koje se onda socijalnom politikom i nizom drugih društvenih akcija, usmjerenih na prevenciju pojave, može djelovati u svrhu smanjenja same pojave ili njenom manjom opasnošću po onoga na koga se te mjere odnose, odnosno na samu društvenu zajednicu.

Sukladno ovom osnovnom polazištu, cilj ovog rada bila je deskriptivna analiza obiteljskih prilika maloljetnih počinitelja krivičnog djela razbojništva ili razbojničke krađe u Hrvatskoj, te analiza razlika tih prilika između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika. Pri tome se pošlo od pretpostavke da će maloljetnike koji su već i prethodno bili prijavljeni zbog nekog krivičnog djela kao težu delinkventnu skupinu karakterizirati nepovoljnija struktura i socioekonomska situacija obitelji te teža patologija ponašanja njenih članova u odnosu na maloljetnike koji su prvi put bili prijavljeni radi počinjenog krivičnog djela.

Istraživanje je provedeno na uzorku 187 maloljetnih počinitelja krivičnog djela razbojništva (čl. 127 KZ RH) ili razbojničke krađe (čl. 128 KZ RH) u Hrvatskoj kojima je u razdoblju između 01. 01. 1988. i 31. 05. 1993. godine radi spomenutih krivičnih djela izrečena neka sankcija ili je krivični postupak prema njima obustavljen samo iz razloga oportuniteta.

Među ispitanicima je bilo 88 primarnih delinkvenata i 99 onih koji su već i ranije bili prijavljeni radi počinjenog krivičnog djela.

Potencijalni kriminogeni utjecaji obitelji u ovom su radu klasificirani na one materijalno-ekonomske i socijalne te strukturalne prirode tj. one koji proizlaze iz objektivne situacije i koje obitelj najčešće bez pomoći društva ne može prevladati i na one koji proizlaze iz njene atmosfere, koji su dakle ovisni pretežno o njoj samoj odnosno o oblicima ponašanja i međuljudskim odnosima njenih članova. Razumljivo je, naravno, da je u životnoj stvarnosti nemoguće razdvojiti sve te elemente jer su oni uzajamno povezani i međusobno uvjetovani, što su rezultati analize uostalom i potvrdili.

Dobiveni podaci o obilježjima strukture, mobilnosti, socioekonomskog statusa i patologije obitelji ispitanika

iz uzorka ovog istraživanja obrađeni su na način da je programom STATGRAPHICS učinjena diskriminativna analiza dviju skupina ispitanika i to onih kojima je to bila prva krivična prijava i onih koji su već i ranije bili barem jednom prijavljeni organima krivičnog gonjenja. Hipoteza H_1 o postojanju razlika između ranije neprijavljenih i ranije prijavljenih ispitanika s obzirom na strukturu njihovih obitelji odbačena je zbog preniske statističke značajnosti ove diskriminativne funkcije.

Pokazalo se, dakle, da su, osim samog formalnog prisustva obaju roditelja u obitelji, za socijalnu sigurnost, toplinu, ljubav, djetetu također potrebne i neke druge kvalitete obiteljskog života. Naime, tako dobiveni podaci ukazuju na porast, odnosno visok postotak maloljetnih delinkvenata i recidivista koji žive u cjelovitim obiteljima. To potvrđuje da je, iako se za pravilan razvoj djeteta pretpostavlja uspješnija socijalizacija u prisustvu grupe (obaju roditelja i djece), a ne samo jedne osobe, ipak potrebno sagledati sve ono što je moguće pretpostaviti kao čimbenike obiteljskog života (odnosi među roditeljima, odnosi između roditelja i djece, edukativna sposobnost roditelja, osobna svojstva roditelja, socio-patološke pojave u obitelji) kao i čimbenike koji kumulirani u dinamičkoj vezi s prethodnim stvaraju posebnu "patologiju" i vezu s maloljetničkom delinkvenacijom, ili još izrazitije s recidivizmom. Ovakav zaključak, uostalom, proizlazi i iz činjenice da je zajednički život roditelja, uz istodobnu odvojenost djece od roditelja, karakteristika obitelji kriminalnih povratnika iz našeg uzorka, što dodatno svjedoči o sasvim drugim razinama njihove problematičnosti.

Hipoteza H_2 kojom su predviđene razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih ispitanika s obzirom na mobilnost i socioekonomski status njihovih obitelji potvrđena je statistički značajno diskriminativnom funkcijom. Struktura te diskriminativne funkcije te analiza položaja grupnih centroida pokazala je da već ranije prijavljene maloljetnike rjeđe odgajaju roditelji a češće osobe koje ne spadaju niti u širi obiteljski krug, njihove obitelji češće mijenjaju mjesto boravišta te da im otac obično nikad nije radio u inozemstvu. Ono što pomalo iznenađuje jest činjenica da se ovom diskriminativnom funkcijom uz maloljetne kriminalne povratnike veže prosječan ili čak nešto iznadprosječan ekonomski status njihovih obitelji uz istodobno nezadovoljavajući stambeni status. Međutim pri izvođenju zaključaka iz ovako dobivenih rezultata upozoravamo na tek osrednje izražene razlike sudeći po standardiziranim koeficijentima diskriminativne funkcije.

Diskriminativna funkcija najveće statističke značajnosti dobivena je u sklopu varijabli kojima se opisuju obilježja patologije obitelji ispitanika te je tako potvrđena hipoteza H_3 kojom su se očekivale razlike između ranije neprijavljenih i ranije prijavljivanih maloljetnika s obzirom na manifestirane socijalnopatološke oblike ponašanja članova njihovih obitelji. Struktura ove diskriminativne funkcije pokazala je da su poremećeni odnosi u obitelji, i to od vrlo rane dobi djeteta, te alkoholizam majke obilježja koja se vežu uz maloljetne kriminalne povratnike.

Rezultati ovog istraživanja upućuju, dakle, na patologiju obitelji kao najvažniji oblik utjecaja obiteljskih prilika na delinkventan razvoj maloljetnika. Ni jedan drugi aspekt života u obitelji, dakle ni njezina struktura, sastav, cjelovitost, kao ni njen ekonomski položaj ili mobilnost, ne sadrži toliki kriminogeni potencijal kao pojedini oblici socijalnopatološkog ponašanja članova obitelji.

Dobiveni rezultati u osnovi su potvrdili rezultate sličnih istraživanja relacija između socijalnopatoloških pojava u obiteljima djece i maloljetnika i njihovog kriminalnog povrata (recidivizma). To, dakako, nije slučajno, nego predstavlja dodatni argument onim autorima koji ističu kako su etiološki elementi odgovorni za genezu kriminalnog povrata rezultat relativno dugotrajnog kumulativnog nastajanja i djelovanja niza etioloških elemenata, među kojima oni koji pripadaju obiteljskoj patologiji imaju jedno od dominantnih mjesta.

Time se, dakako, otvara i niz novih pitanja oko osnovnog pitanja koje bi moglo glasniti: "Što sve dovodi do poremećaja obiteljske atmosfere?". Čini nam se, naime, korisnim uporno odgovarati upravo na to pitanje. Pomoć društva obitelji u obavljanju njezine odgojne funkcije, a u svrhu prevencije poremećaja u ponašanju, bit će sukladna mjeri prevencije poremećaja obiteljske atmosfere.

Treba, međutim, imati na umu da poremećaj obiteljske atmosfere nije moguće prevenirati izoliranim, ma kako stručnim zahvatima. To nije moguće postići bez zahvaćanja različitih okolnosti u kojima obitelj funkcionira. Naime, te su različite okolnosti temeljni čimbenik iz kojega neprestano izvire različiti utjecaji koji atakiraju na obiteljsku atmosferu. Tek paralelno s tim zahvatima, usko stručni rad će razultirati povoljnijim učincima na planu prevencije poremećaja obiteljske atmosfere, potom prevencije teškoća djeteta na planu emocionalnog funkcioniranja i konačno efektima na planu prevencije poremećaja u ponašanju.

5. LITERATURA

1. Ackerman, N.W. (1958): *The Psychodynamics of Family Life*. Basic Books. New York.
2. Andry, R.G. (1971): *Delinquency and Parental Pathology*. Staples Press. London.
3. Bierstedt, R. (1957): *Social Order*. McGraw-Hill Book Company.
4. Brajša, P. (1973): *Obiteljska situacija adolescenata asocijalnog ponašanja*. Disertacija. Medicinski fakultet. Zagreb.
5. Deilmann, H. (1973): *Wohnungsbau*. K. Kramer Verl., Stuttgart.
6. Dobrenić, T., Poldrugač, V., Singer, M. (1975): *Porodične prilike maloljetnih delinkvenata u SR Hrvatskoj*. Defektologija. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
7. Golubović, Z. (1981): *Porodica kao ljudska zajednica*. Naprijed. Zagreb.
8. Grogan, H., Grogan, R. (1968): *The Criminogenic Family: Does Chronic Tension Trigger Delinquency*. *Crime and Delinquency*. 14.
9. Grozdić, M. (1985): *Oblici poremećaja u ponašanju i obiteljske prilike maloljetnih kriminalnih povratnika na području SR Hrvatske*. Magistarski rad. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
10. Hartshorne, H., May, M.A. (1926): *Testing the Knowledge of Right and Wrong*. *Religious Education*. 21.
11. Haskell, M.R., Yablonsky, L. (1974): *Crime and Delinquency*. Rand Mc Nally College Publishing Company. Chicago.
12. Jašović, Ž. (1983): *Kriminologija maloljetničke delinkvencije*. Naučna knjiga. Beograd.
13. Krivokapić, V.V. (1977): *Kriminalitet u porodici alkoholičara*. Beograd.
14. Relenberg, N.S. (1970): *Wohnung und Wohnumwelt*. Baumister. 10.
15. Selak-Živković, A. (1988): *Socio-ekonomska obilježja porodica maloljetnih delinkvenata*. Magistarski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
16. Singer, M. i sur. (1985): *Kriminalitet djece i maloljetnika*. Sveučilište u Zagrebu. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
17. Statistical Graphics Corporation (1989): *Statgraphics*. USA.
18. Stefanović, V. (1970): *Neki etiološki faktori vaspitne zapuštenosti dece i mladih u uslovima porodičnog vaspitanja*. Specijalna škola. 4.

DIFFERENCES IN FAMILY CIRCUMSTANCES BETWEEN PREVIOUSLY NOT REPORTED AND PREVIOUSLY REPORTED PERPETRATORS OF ROBBERY

Summary

On a sample of 187 juvenile perpetrators of robbery or ? in Croatia who were, in the period between 1988 and 1993, administered legal punishment for the above mentioned crime of further proceedings were dismissed for opportunism, differences were investigated in the structure, socio-economic status, family mobility and pathology between the examines reported for the first time and those who had already been reported at least once for committing a crime. The methods of descriptive and discriminatory analysis (done) by means of the STATGRAPHICS programme were applied.

The descriptive analysis had already shown certain differences in some unfavourable family characteristics of the previously reported juveniles. Three discriminatory functions were obtained by discrimination analysis. The discriminatory function in the (area of) variables defining the family structure was not statistically significant and thus the hypothesis on the existence of differences in the previously not reported and previously reported juveniles was rejected. In the variables describing mobility and socio-economic status of a family the discriminatory function of marginal statistical significance and moderately expressed differences was obtained. Statistically most significant discriminatory function with standardised coefficients showing best the differences between two observed groups of subjects was obtained in the (area of) variables showing the family pathology. From the structure of the primary criminogenous significance of disturbed family relations, the crime they first appeared and alcoholism of the mother can be established.

KEY WORDS: robbery, juvenile delinquents, recidivism, family structure, socio-economic family status, family pathology